

Дөңгелекті машиналарды жүргізу негіздері мен ережелері

Сабақтың мақсаты: Білімгерлерге дөңгелекті машиналары жүргізу негіздері мен ережелері туралы түсінік беру.

Сабақтың барысы:

а) Ұйымдастыру кезеңі:

Взвод командирі білімгерлерді сапқа тұрғызады, оқытушыға рапорт береді, амандасу, түгендеу, білімгерлердің сырт көрінісін тексеру.

ә) Өтілген тақырыпты сұрау кезеңі:

- Бөлімшенің өрістетілген сабы қандай болуы мүмкін ?
- Бөлімшені бір немесе екі қатарлы сапқа тұрғызу қандай пәрмен бойынша жүргізіледі ?
- Бөлімше құрамын бір немесе екі қатарлы сапқа тұрғызу ретін айтыңдар.
- Бөлімшені өрістетілген және жорықтық сапқа тұрғызу туралы айтып беріңдер.
- Бөлімшені солға және ортасынан ажыратудағы және қосу кезіндегі әрекеттерді айтып беріңдер.
- Бөлімшені бір қатардан екі қатарға және екі қатардан бір қатарға қайта сап құру әрекеттерін айтыңдар.

б) Негізгі бөлім:

Қазақстан Республикасы Жол жүріс қағидаларындағы негізгі түсініктер мен терминдер

Қазақстан Республикасының аумағында көлік құралдарының оң жақпен жүруі белгіленген.

Жол қозғалысына қатысушылардың бірінің құқықтарын іске асыру қалған қатысушылардың құқықтарын бұзбауға тиіс.

Жол жүрісі қағидаларында (ЖЖҚ) негізгі түсініктер мен терминдерге анықтама берілген. Мұндай терминдер қырықтан асады. Бұл түсініктер мен терминдерді білу оқу материалын зерделеу кезінде қандай да бір ұғымдарды біржақты қабылдауды болдырмайды. Кейбір түсініктерді қарастырайық.

Жүргізуші – автокөлік, мотоцикл, трамвай, троллейбус, трактор, велосипед сияқты кез келген көлік құралын (механикалық немесе механикалық емес) басқаратын адам. Жол қозғалысына қатысушылардың бұл санатына жүргізуді үйренуші тұлғалар да кіреді.

а)

ә)

9.1-сурет. Жүргізуші

а) көлік құралдарының жүргізушісі; ә) мал айдаушы

Жаяу жүргінші – жолда көлік құралынан тыс жерде тұрған және онда жұмыс жүргізбейтін, жол қозғалысына тең құқықты қатысушы.

Жолаушы көлік құралының үстінде (ішінде) отыратын және оны басқармайтын адам.

9.2-сурет. Жаяу жүргінші

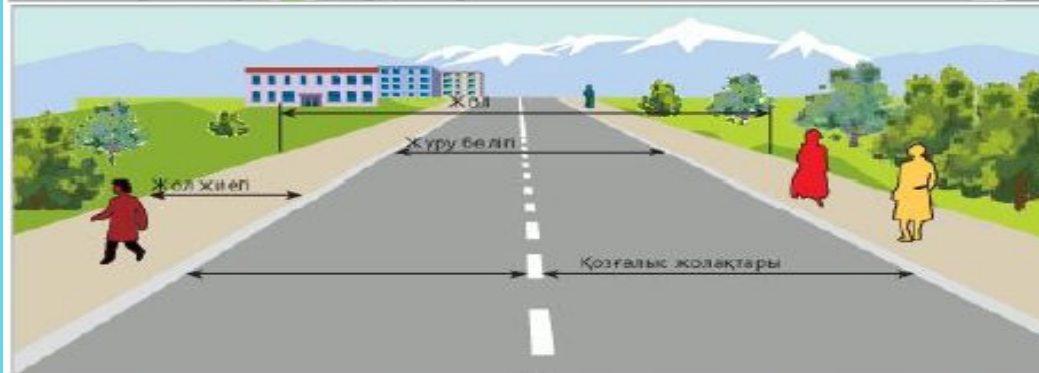

9.3-сурет. Реттеуші

Маневр жасау – қозғалыстың аялдамадан (тұрақтан басталуы, аялдау, бұрылу (кері бұрылу), орын ауыстыру және көлік құралының артқы жүріспен қозғалысы.

Жол – Қазақстан Республикасының «Жол жүрісі туралы» Заңы және ҚР ЖЖҚ белгілеген тәртіптегі көліктік құралдар мен жаяу жүргіншілердің қозғалысы үшін дайындалған және тағайындалған учаске. Бірнеше жолдың жүру бөлігін қамтиды.

Реттеуші – жол қозғалысын басқаруға уәкілетті тұлға. Ол тәуліктің кез келген уақытында танылатын және көрінетін болуы тиіс.

ә)

б)

в)

г)

д)

9.4-сурет. а) елді мекендегі жол; ә) елді мекеннен тыс жердегі жол; б) топырақты жол; в) мұзды жол; г) қысқы жол; д) эстакададағы жол

Басып озу. Әр жылдары «басып озу» түсінігі әртүрлі түсіндіріліп келді. Қазір «басып озу» түсінігі жүріп келе жатқан жолақтан шығып кету, алдында жүріп келе жатқан бір немесе бірнеше көлік құралынан озу және бұдан кейін алдыңғы жүрген жолаққа қайтып оралумен байланысты маневр ретінде түсіндіріледі.

9.5-сурет. Басып озу

Алга озу маневрлері мен екінші қатарға қайта ауысу басып озуға ұқсас болғанымен, оған жатпайды.

Аялдау көлік құралының қозғалысын бес минутқа дейінгі мерзімге әдейі тоқтату. Бұл уақыт жолаушыларды отырғызу мен және түсірумен, көлік құралына жүк тиеумен немесе жүк түсірумен байланысты болса, көбірек те болуы мүмкін.

9.6-сурет. Алға озу

9.7-сурет. Екінші қатарға ауысу

Жүйкелік - салдандырушы әрекетті УЗ (ви-икс – VX, зарин – GB, зоман – GD) адам ағзасына тыныс алу органдары арқылы әсер еткенде не теріге бу түрінде және тамшылы сұйық күйінде енген кезде, сондай-ақ тамақпен және сумен бірге асқазан-ішек жолына түскен кезде жүйке жүйесін зақымдайды. Олардың жаздағы тұрақтылығы бір тәуліктен астам, қыста бірнеше апта тіпті айларға созылатын уақытты қамтиды. Адам өміріне УЗ - ның болмашы бөлігі де қауіп төндіреді.

Қарсыластың химиялық қаруды қолдануының белгілері:

- *жерде және ауада жарылған оқ-дәрілердің әлсіз дыбысы мен жарылыс кезінде тез сейілетін түтіннің пайда болуы;*
- *- ұшақ сонынан лесіп жерге түсетін күңгірт жолақтар;*
- *- жапырақтардағы, топырақтағы, ғимараттардағы, сондай-ақ жарылған бомбалар мен снарядтардың шұңқырларындағы майлы дақтар;*
- *- өсімдіктердің табиғи түсінің өзгеруі (жасыл жапырақтардың қоңырқайлануы);*
- *- адамдардың бұл ретте мұрын жұтқыншақтағы, кездегі тітіркенуді көз карашықтарының тарылуын кеудеде ауырлықты сезінуі.*
-

Тоқтап тұру аялдаудан ұзақтығымен (бес минуттан көп), сондай-ақ жүктеу - жүк түсіру жұмыстарының немесе жолаушыларды отырғызу - түсірудің жоқтығымен де ерекшеленеді. Кейбір жағдайда тоқтап тұруға тыйым салынған жерлерде аялдауға болады.

9.8-сурет. Аялдау немесе тоқтап тұру

ЖЖҚ-ға сәйкес, теміржол өтпелеріндегі жабық шлагбаум жанында немесе түзілген кептеліс нәтижесінде болған жағдаяттар *аялдау және тоқтап тұру* түсінігіне жатпайды .

9.9-сурет. Жол қиылысы

Жолдардың бір деңгейде қиылысуы, шектесуі немесе тармақталуы қиылыс деп аталады.

Қиылыстар маңызы бірдей, маңызы бірдей емес, реттелетін, реттелмейтін және шеберлік қозғалысты қиылысар болып бөлінеді

Жапсарлас жатқан аумақтардан шығатын жерлер және олардың алдында басымдық белгілер орнатылмаған екінші дәрежелі жолдармен қиылысу (шектесу) жерлері, сондай-ақ велосипед және жаяу жүргіншілер жолдарымен қиылысулар қиылыс болып есептелмейді.

Жаяу жүргінші өткелі жолдың жүру бөлігінің тиісті жол белгілерімен және (немесе) таңбаларымен белгіленген, жаяу жүргіншілердің жолдан өтуі үшін бөлінген жолдың жүру бөлігі. Жаяу жүргіншілер өткелінің атрибуттары болмаған жағдайда, жаяу жүргіншілердің жолдың жүретін бөлігін тротуарлар немесе жол жиектерінің сызығы бойынша жол қиылыстарында кесіп өтуге құқылы екендігін ескерген жөн.

Жол бойымен жолаушыларды тасымалдауға арналған автобус, троллейбус, трамвай сияқты жалпы пайдаланудағы кез келген көлік *маршруттық көлік құралы* болып табылады.

9.11-сурет. Автобус

9.12-сурет. Теміржол өтпесі

9.13-сурет. Автомагистраль

Өзге жағдайдың берінде бұл көлік құралдары маршруттық мертебесін жоғалтады.

Теміржол өтпесі – жолдың

бір деңгейде қиылысуы.

Автомагистраль –

қозғалысқа арналған жол.

Автомагистральдің кедір жолдан мынадай ерекшеліктері бар:

- басқа жолдармен, оның ішінде теміржол, трамвай, жаяу жүргіншілер және велосипед жолдарымен бір деңгейдегі қиылыстардың жоқтығы;
- міндетті түрде бөлу жолағының болуы;
- басқа жолдардан автомагистральға кіру мен шығып кетудің әртүрлі деңгейлеріндегі айырық жол арқылы мүмкін болуы;

- автомагистраль ретінде арнаулы белгілермен белгіленуі. .

9.14-сурет. 5.1 Автомагистраль

Тұрғын аймақ - 5.38 белгісімен белгіленген, тұру үшін пайдаланылатын елді мекеннің аумағы.

9.15-сурет. 5.38 Тұрғын аймақ

9.16-сурет. Мопед

Мопед – қуаты аз, іштен жану қозғалтқышымен (көлемі 50 см³-тан аз) немесе электр қозғалтқышымен жабдықталған және ең жоғары жылдамдығы 50 км/сағ-тан аспайтын екі немесе үш дөңгелекті көлік құралы. Мопедтерге аспалы қозғалтқыштары бар велосипедтер, мокиктер, скутерлер және осыған ұқсас сипаттамалары бар басқа да көлік құралдары жатады .

в) Қорытынды бөлім:

Сұрақтар:

1. ҚР ЖЖҚ - да сипат алған негізгі түсініктер мен терминдер не үшін керек?
2. Қалай ойлайсыңдар , жаяу жүргінші жол қозғалысының толыққанды қатысушысы болып табыла ма?
3. Маневр жасау мен басып озудың айырмашылығын түсіндіріңдер.
4. Жол түсінігіне анықтама беріңдер. Қыстағы жолда немесе жаздағы жолда жүру айырмашылығын білесіңдер ме?
5. Андау және тоқтап тұру түсініктерінің айырмашылығы неде?
6. Жолда жүру қауіпсіздігін қалай сақтауға болады ?